

การสังเคราะห์งานวิจัยศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน A Synthesis of Thai Community Telecentre Research

พุทธชาติ ศิริบุตร*

Buddhachart Siribut

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน วิธีการวิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลประชากร ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลและการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการโดยกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ.2551-2556 จำนวน 7 เรื่อง

ผลการสังเคราะห์งานวิจัย พบว่าศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนมีผลกระทบในการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล มีการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ และการบริหารงบประมาณเอง สภาพของศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ตั้งในสถานที่ราชการในชุมชน บริการที่สำคัญ ได้แก่ บริการอินเทอร์เน็ต และการฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน บุคลากรของศูนย์ฯ ประกอบด้วย คณะกรรมการศูนย์ฯ ผู้บริหารศูนย์ฯ และผู้ดูแลศูนย์ฯ ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ บุคลากร และงบประมาณ มีข้อเสนอแนะต่อกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้มีการส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม การสร้างภาคีเครือข่าย การพัฒนาบุคลากรและการให้การศึกษาผู้ใช้ให้รู้เท่าทันดิจิทัล

คำสำคัญ: ศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน; การสังเคราะห์งานวิจัย

* นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ สำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. ติดต่อได้ที่: buddhachart@gmail.com.

Abstract

This research aims to synthesize research papers related to Thai Community Telecentres funded by the Ministry of Information and Communication Technology and National Research Council of Thailand. Content analysis was conducted, using data collection form. Population was seven research papers related to the evaluation and activities of Thai Community Telecentres which are conducted in 2008-2013.

The synthesis of the research showed that the Thai Community Telecentre (TCT) had impact on bridging the digital divide. The management of the TCT centers focused on participation, decentralization, and self-budget management. The majority of the TCT centers were situated in government building and in the community; important services were internet services and ICT training. The majority of users were children and youth. ICT staff was comprised of TCT committees, TCT directors, and TCT operators. Important problems were related to staffs and budget. Recommendations were for the Ministry of Information and Communication Technology in the management of TCT centers by promoting participatory management; creating network and partnership; personnel development, and educating digital and information literate users.

Keywords: Thai Community Telecentre; Research synthesis

ความนำ

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา เชื่อมโยงสังคม ครอบคลุม ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ทางบวกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางทั้งสังคมโลกและสังคมไทย เปิดโอกาสในด้านต่างๆ ให้แก่ผู้ที่เข้าถึงและสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ ผลทางลบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเองได้สร้างปรากฏการณ์ขึ้นในสังคม เรียกว่า “ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (digital divide)” ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมหรือความแตกต่างขึ้นระหว่างผู้ที่สามารถใช้ประโยชน์จากเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เรียกว่า “ผู้มี” และผู้เข้าไม่ถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เรียกว่า “ผู้ไม่มี” ผู้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแสวงหาโอกาสในด้านต่างๆ ได้อย่างมากมาย ส่งผลให้ช่องว่างหรือความเหลื่อมล้ำระหว่าง “ผู้มี” และ “ผู้ไม่มี” มากขึ้นตามไปด้วย (Dewan and Riggins, 2005; Hargittai, 2003) และกล่าวได้ว่า ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลคือความแตกต่างหรือช่องว่างระหว่างผู้ที่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือ คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต กับผู้ที่เข้าไม่ถึง ไม่เข้าใจ และไม่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Ariyabandu, 2009; OECD, 2001; UNESCO, 2002)

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีพันธกิจในการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งได้เริ่มดำเนินการ ตั้งแต่ พ.ศ.2550 ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2551) ศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล 2) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นช่องทางเข้าถึงบริการภาครัฐ 3) สร้างผู้ชำนาญการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในชุมชน 4) รวบรวมภูมิปัญญาและสารสนเทศสำหรับอาชีพการดำรงชีวิต และ 5) แลกเปลี่ยนข้อมูลในชุมชนและระหว่างชุมชน (กระทรวง

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554) ศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนแบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ตามหน่วยงานบริหาร ได้แก่ ศาสนสถาน¹ สถานศึกษา² องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น³ และองค์กรชุมชนและอื่นๆ⁴ (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554) ศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนมีบทบาทในการ 1) สร้างโอกาสการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) ให้บริการการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ประชาชนทุกกลุ่ม 3) อบรมให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้สารสนเทศอย่างรอบรู้ (Information Literacy) รู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ประยุกต์ในอาชีพและชีวิตประจำวัน 4) ให้บริการสารสนเทศและบริการอิเล็กทรอนิกส์ (e-Services) เป็นแหล่งรวมสินค้า และส่งเสริมการค้าขายสินค้าชุมชน 5) เป็นสื่อกลางความร่วมมือหน่วยงานในท้องถิ่น (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554)

ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนมีจำนวน 1,981 แห่ง⁵ กระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยมีเป้าหมายจะจัดตั้งให้ครบทุกตำบลหรือมากกว่า 8,000 แห่ง ตามเป้าหมายของแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารฉบับที่ 2 ของประเทศไทยที่ว่า ทุกตำบลจะต้องมีศูนย์บริการสารสนเทศชุมชนเพื่อการเรียนรู้และการอาชีพ บริการอินเทอร์เน็ตให้แก่ประชาชน คนพิการ และผู้สูงอายุ ทั้งนี้ยังกำหนดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์บริการสารสนเทศชุมชนเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการในการกำหนดแนวทางดำเนินงานในระยะต่อไป รวมถึงพัฒนาต่อยอดในหน่วยงานหรือองค์กรที่มีอยู่ เช่น วัด ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศชุมชนให้มีสื่อที่หลากหลาย ให้บริการฝึกอบรม เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงและใช้

¹ ได้แก่ วัด มัสยิด และโบสถ์คริสต์.

² ได้แก่ โรงเรียน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน วิทยาลัย.

³ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และเทศบาลนคร รวมถึงสถานที่ราชการอื่น.

⁴ ได้แก่ องค์กรภาคประชาสังคม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ สถาบันต่างๆ สหกรณ์ รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชน และมูลนิธิ.

⁵ ข้อมูลจาก <http://www.mict.go.th> ณ เดือนสิงหาคม พ.ศ.2556.

ประโยชน์จากสารสนเทศแก่อาชีพและการดำรงชีวิตและเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน (ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, 2553) สนับสนุนการดำเนินการตามวิสัยทัศน์ของแผนดังกล่าวว่า “ประเทศไทยเป็นสังคมอุดมปัญญา (Smart Thailand) ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร”

การติดตามและประเมินผลเป็นนโยบายสำคัญในการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานและใช้เป็นแนวทางการพัฒนา กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงได้สนับสนุนงบประมาณให้มหาวิทยาลัยทำการวิจัยเพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน และศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนในระดับท้องถิ่น เพื่อให้ทราบสถานะของการดำเนินงาน และนำผลวิจัยมาพัฒนาปรับปรุงกระบวนการทำงาน แก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรสังเคราะห์ผลการวิจัย เพื่อนำผลวิจัยที่ได้มาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนรวมถึงศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนในระดับท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการสังเคราะห์

เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ต่อกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทราบสถานะและองค์ความรู้เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน การบริหารจัดการ การดำเนินงาน บริการ และกิจกรรม
2. เป็นแนวทางให้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศใช้ปรับนโยบายการบริหารจัดการ การส่งเสริม สนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนที่มีอยู่ และปรับกลยุทธ์สำหรับศูนย์ฯ ที่จะตั้งเพิ่มเติม

3. เป็นแนวทางให้ศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนพัฒนาการบริหารจัดการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ประชากรคือ งานวิจัยเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนที่ดำเนินการในช่วง พ.ศ.2551-2556 จำนวน 7 เรื่อง จำแนกเป็นการประเมินผลการดำเนินงาน 5 เรื่อง และวิจัยการดำเนินกิจกรรม 2 เรื่อง โดยเรื่องที่ 5 เป็นงานวิจัยที่ได้รับงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ นอกจากนั้นเป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้แก่

- 1) การประเมินผลการดำเนินงานโครงการศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ภายใต้โครงการ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554)
- 2) การพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555)
- 3) การพัฒนาศักยภาพชุมชน ภายใต้โครงการศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนเพื่อพ่อหลวง (มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556)
- 4) การวิจัยโครงการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2551)
- 5) การวางแผนนโยบายการจัดการความรู้ของศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ปรีชญนันท์ นิลสุข และคณะ, 2555)
- 6) การศึกษากิจกรรมอบรม/สัมมนาในศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ภายใต้โครงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนอย่างยั่งยืน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2554)

7) การศึกษาการจัดกิจกรรม MICT CAMP ภายใต้โครงการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2555)

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา

งานวิจัยที่ศึกษามีวัตถุประสงค์หลักคือ ประเมินผลการดำเนินงาน โครงการศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนในประเด็นต่างๆ งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีการแบบผสมผสาน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต โดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผลการวิจัยมีข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลกระทบของศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ศูนย์ฯ มีบทบาทในการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล เป็นส่วนหนึ่งของการกระจายโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ขยายโอกาสการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพิ่มอัตราการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายแห่งสหประชาชาติ และเป้าหมายของปฏิญญาเจนีวาในการเป็นสังคมสารสนเทศ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554) นอกจากนี้ ศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนยังมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดสังคมอุดมปัญญาและสนับสนุนการปรับโครงสร้างสังคมของประเทศ (ปรัชญนันท์ นิลสุข และคณะ, 2555)

2. การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ครอบคลุมนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยมอบอำนาจการบริหารจัดการให้กับชุมชน ให้ชุมชนกำหนดวิธีการบริหารและตรวจสอบกันเอง นอกจากนี้ การบริหารจัดการยังเน้นการสร้างร่วมมือและเครือข่ายโดยกระทรวงฯ ได้แต่งตั้งคณะทำงานแกนนำเครือข่ายผู้ดูแลศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนซึ่งเป็นตัวแทนผู้ดูแลศูนย์ฯ ที่อาสาทำหน้าที่ประสานงาน ปฏิบัติ และถ่ายทอดภารกิจของ

กระทรวงฯ สู่ชุมชน (ปรัชญนันท์ นิลสุข และคณะ, 2555; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

ในส่วนผู้รับผิดชอบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการศูนย์ฯ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายการดำเนินงาน วางแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ฯ ประกอบด้วยสมาชิกชุมชน เช่น ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ บุคลากรทางการศึกษา 2) ผู้บริหารศูนย์ฯ ทำหน้าที่บริหารและอำนวยการให้ศูนย์ฯ ดำเนินการตามกรอบที่คณะกรรมการกำหนด โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำชุมชน เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือข้าราชการระดับบริหาร เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียน 3) ผู้ดูแลศูนย์ฯ ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบให้ศูนย์ฯ สามารถให้บริการชุมชน และดำเนินการกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารหรือกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4) อาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนที่ทำหน้าที่ช่วยกิจกรรมของศูนย์ฯ (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

งบประมาณ คณะกรรมการศูนย์ฯ ร่วมกันวางแผนหาแหล่งที่มาของรายรับ ที่อาจได้มาจากการเก็บค่าบริการ เงินบริจาค ค่าฝึกอบรม บางแห่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้เพียงพอกับรายจ่ายของศูนย์ฯ ได้แก่ ค่าสาธารณูปโภค ค่าจ้างบุคลากร ค่าวัสดุสิ้นเปลือง และค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์ (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554) ศูนย์ฯ ประมาณร้อยละสามสิบมีการเก็บค่าบริการชั่วโมงละ 5-10 บาท มีเพียงส่วนน้อยที่เก็บค่าฝึกอบรม โดยประชาชนเห็นว่าศูนย์ฯ เป็นของรัฐจึงไม่ควรเก็บค่าบริการ (มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556)

การรายงานผลการดำเนินงานของชุมชน กระทรวงฯ ได้กำหนดให้รายงานผ่านระบบ Self-Assessment Control (CSA) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการประเมิน ติดตาม วางแผนการดำเนินงาน และพบว่า มีการใช้เว็บไซต์ www.ThaiTelecentre.org อีเมลล์ และเฟซบุ๊ก สำหรับการประสานงาน การแจ้ง

ข่าวสาร และเผยแพร่กิจกรรมของชุมชน ตลอดจนเป็นที่รวบรวมข้อมูลชุมชนและองค์ความรู้ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

3. สภาพศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอาคารเอกเทศหรืออาคารที่สะดวกต่อการเข้าใช้บริการของชุมชน ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนในสถานที่ที่ชุมชนร่วมกันคัดเลือก ส่วนมากจัดตั้งโรงเรียน วัด มัสยิด ห้องสมุด ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล ศาลาหมู่บ้าน ฯลฯ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

เทคโนโลยี เครื่องมือ และอุปกรณ์ ที่มีในศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ประกอบด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน 5-20 ชุด⁶ เครื่องคอมพิวเตอร์ทำหน้าที่แม่ข่าย 1 ชุด เครื่องพิมพ์แบบมัลติฟังก์ชัน อุปกรณ์สำนักงาน เครือข่ายและอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554) โดยศูนย์ฯ ส่วนใหญ่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่พร้อมใช้งานมากกว่าร้อยละ 80 (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556)

ผู้ใช้ศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน ใช้บริการสืบค้น ติดตามข่าวสาร รับส่งอีเมล ฝึกใช้คอมพิวเตอร์ และทำการบ้าน (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

4. ปัญหาและอุปสรรค พบประเด็นปัญหาที่สำคัญ มีดังนี้

4.1 การบริหารจัดการศูนย์ฯ แบบกระจายอำนาจ โดยมอบให้ชุมชนดำเนินการเองอย่างอิสระโดยชุมชนไม่มีความพร้อม และกระทรวงฯ ไม่ได้กำหนด

⁶ ศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน แบ่งเป็น 4 ขนาด ได้แก่ ขนาดเล็ก (Small) ขนาดกลาง (Medium) ขนาดใหญ่ (Large) และขนาดใหญ่มาก (Extra-Large) ประกอบด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน 5 ชุด 10 ชุด 15 ชุด และ 20 ชุดตามลำดับ.

กรอบการทำงานที่เป็นรูปธรรม ไม่มีการควบคุม และวางกิจกรรมที่ชัดเจนในพื้นที่ ไม่มีการวางแผนการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม ไม่มีคู่มือบริหารจัดการ และคู่มือการปฏิบัติงาน ไม่มีการสร้างความเข้าใจที่ต่อเนื่อง ทำให้ผู้บริหารและคณะกรรมการศูนย์ฯ ขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาท ภารกิจของศูนย์ฯ คณะกรรมการศูนย์ฯ ไม่มีการประชุมหรือมีก็เพียงปีละ 1-2 ครั้ง ซึ่งไม่เพียงพอต่อการกำกับดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ไม่มีความร่วมมือหรือการทำงานกับภาคส่วนอื่น แต่มีความต้องการสร้างความร่วมมือในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ แก้ไขปัญหา ร่วมกัน และการถ่ายทอดแนวปฏิบัติที่ดี (ปรัชญนันท์ นิลสุข และคณะ, 2555; มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2555; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

บุคลากรเป็นปัญหาสำคัญที่พบในงานวิจัยทุกเรื่อง ได้แก่ 1) ผู้บริหารศูนย์ฯ มีภารกิจมากไม่มีเวลาบริหารจัดการศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพ บางแห่งขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจของศูนย์ฯ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารศูนย์ฯ เช่น เปลี่ยนนายกองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายการดำเนินงานของศูนย์ฯ 2) ผู้ดูแลศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ทำงานแบบจิตอาสา มีหน้าที่ประจำและภาระงานมาก จึงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ดูแลศูนย์ฯ ได้อย่างเต็มที่ ขาดความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยี ขาดกำลังใจในการปฏิบัติงาน รู้สึกไม่มั่นคงในการทำงาน และส่วนมากเป็นผู้ที่ทำหน้าที่แทน ไม่ใช่ผู้ดูแลศูนย์ฯ ตัวจริงที่ได้รับการอบรมจากกระทรวงฯ การเปลี่ยนผู้ดูแลศูนย์ฯ บ่อยโดยไม่มีการถ่ายทอดงาน ทำให้ผู้ที่รับหน้าที่ใหม่ไม่สามารถทำงานได้ทันที ส่งผลให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง และมีปัญหาในการติดต่อประสานงานระหว่างกระทรวงฯ และชุมชน โดยศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ไม่มีการแก้ปัญหาเรื่องบุคลากรด้วยระบบอาสาสมัครช่วยทำงาน (ปรัชญนันท์ นิลสุข และคณะ, 2555; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

งบประมาณ เป็นปัญหาสำคัญรองจากบุคลากรที่ทำให้ศูนย์ฯ ต้องปิดตัวลง ศูนย์ฯ ส่วนใหญ่มีปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในการซ่อมบำรุง ค่าวัสดุสิ้นเปลือง ค่าไฟฟ้า อินเทอร์เน็ต และค่าตอบแทนผู้ดูแลศูนย์ฯ และพบว่างบประมาณที่กระทรวงฯ สนับสนุนให้จัดกิจกรรมไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ (ปริญญนันท์ นิลสุข และคณะ, 2555; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

4.2 สภาพศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ศูนย์ฯ ที่ตั้งอยู่ในสถานที่ราชการทำให้ประชาชนไม่สะดวกเข้าใช้บริการ ศูนย์ฯ ที่ตั้งในโรงเรียนมักถูกใช้เป็นห้องปฏิบัติการของโรงเรียน และเปิด-ปิดตามเวลาโรงเรียน ไม่มีการใช้ศูนย์ฯ ในการฝึกอบรมอย่างเต็มที่ สัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความเร็วต่ำโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ศูนย์ฯ หลายแห่งมีจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอต่อการให้บริการ และไม่มีโปรเจกเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ทยอยเสียหลังหมดระยะของการรับประกัน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

ศูนย์ฯ ขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่มีการเผยแพร่กิจกรรม และการดำเนินงาน ทำให้ประชาชนไม่ทราบสถานที่ตั้ง และข่าวการจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ จึงไม่มาใช้บริการ ส่วนที่ทราบข้อมูล ทราบข่าวจากสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ โดยไม่พบการรับรู้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์หรือสื่อออนไลน์ ศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ไม่มีการเก็บข้อมูลหรือเก็บแบบไม่เป็นระบบ และยังไม่มีการวางแผนงานการเก็บข้อมูล (ปริญญนันท์ นิลสุข และคณะ, 2555; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

5. ข้อเสนอแนะ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

5.1 การบริหารจัดการศูนย์ฯ กระทรวงฯ ควรร่วมกับชุมชนกำหนดนโยบาย ทิศทาง หลักเกณฑ์ เป้าหมาย พร้อมแผนการทำงานที่สามารถถ่ายทอด

ไปสู่การปฏิบัติตามบริบทของชุมชน จัดทำคู่มือการดำเนินงานของศูนย์ฯ ดังนี้ 1) คู่มือการดำเนินงานตามตัวชี้วัด สำหรับการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของศูนย์ฯ 2) คู่มือการบริหารจัดการสำหรับคณะกรรมการและผู้บริหารศูนย์ฯ 3) คู่มือการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ดูแลศูนย์ฯ พร้อมส่งเสริมให้ศูนย์ฯ จัดทำแผนประจำปีที่ครอบคลุมประเด็นการบริการ การจัดกิจกรรม รายรับรายจ่าย และการประชาสัมพันธ์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551, 2554)

กระทรวงฯ ควรสร้างกลไกการกำกับ ติดตาม กำหนดแนวทางการรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ให้ทราบผ่านระบบหรือเว็บไซต์ของกระทรวงฯ ให้ศูนย์ฯ ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการติดตาม และประสานงาน มีมาตรการจัดการกับศูนย์ฯ ที่ไม่ให้ความร่วมมือหรืออาจใช้ความร่วมมือนี้เป็นเกณฑ์การพิจารณาให้การสนับสนุนศูนย์ฯ ด้านการประสานงานควรดำเนินการผ่านสถิติจังหวัด หรือแกนนำเครือข่ายผู้ดูแลศูนย์ฯ (ปรีชญนันท์ นิลสุข และคณะ, 2555; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551, 2554)

ศูนย์ฯ ควรสร้างความร่วมมือกับชุมชน เช่น สร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่เพื่อเป็นเครือข่ายการทำงาน ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมของศูนย์ฯ สนับสนุนวิทยากร พัฒนาวิทยากรชุมชน ส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดหลักการ แนวคิดการบริหารจัดการที่ดีให้แก่ชุมชน สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศูนย์ฯ ให้เห็นว่าศูนย์ฯ เป็นแหล่งความรู้ แหล่งเรียนรู้ของบุตรหลาน เป็นทรัพย์สินที่มีค่าของชุมชน ควรรักษาและสร้างความรุ่งเรืองให้ยั่งยืนอยู่กับชุมชน (ปรีชญนันท์ นิลสุข และคณะ, 2555; มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2555; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551, 2554)

ด้านบุคลากรศูนย์ฯ บุคลากรทุกระดับควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดย 1) คณะกรรมการศูนย์ฯ ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการและวัตถุประสงค์ของโครงการ อาจมีเวทีสัจจรเพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของศูนย์ฯ ควรกำหนดให้มืองค์ประกอบจากหลายภาคส่วน และคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิร่วมด้วย เพื่อสร้างผลกระทบแก่ชุมชน 2) ผู้บริหารศูนย์ฯ เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการศูนย์ฯ บทบาทและความสำคัญของศูนย์ฯ กับการพัฒนาชุมชน สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการครุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับระเบียบของทางราชการ พร้อมจัดช่องทางถามตอบ 3) ผู้ดูแลศูนย์ฯ ควรพัฒนาความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี แนวคิดการให้บริการที่เชื่อมโยงกับวิถีของชุมชน การใช้ระบบงานของกระทรวงฯ และควรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) อาสาสมัคร ควรพิจารณาสร้างแรงจูงใจให้เด็กและเยาวชนในชุมชนให้มาช่วยงานศูนย์ฯ โดยมีการตอบแทนหรือรางวัลยกย่องเชิดชูอาสาสมัคร (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551, 2554)

ด้านงบประมาณ กระทรวงฯ ควรพิจารณาจัดตั้งกองทุนและจัดสรรงบประมาณเพื่อการบริหารจัดการศูนย์ฯ เพื่อเป็นค่าตอบแทนให้ผู้ดูแลศูนย์ฯ ค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์และสร้างกลไกในการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ดูแลศูนย์ฯ เช่น จัดระบบค่าตอบแทน หรือสวัสดิการตามสมควร รวมถึงค่าบริการอินเทอร์เน็ต แบบ IPSTAR ค่าตอบแทนเป็นรายเดือนหรือรายปีสำหรับการรายงานข้อมูล การจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ และควรส่งเสริมการพึ่งตนเองเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว ด้วยการส่งเสริมให้ชุมชนหารายได้จากการจัดกิจกรรม เช่น เปิดฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ บริการปริ้นท์งาน และส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในลักษณะผู้ประกอบการ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

5.2 สภาพศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน การพิจารณาคัดเลือก ศูนย์ฯ เพิ่มเติม นั้น ควรพิจารณาให้ศูนย์ฯ ในพื้นที่ที่ขาดแคลน ห่างไกล มีความ ต้องการ มีความพร้อมที่จะบริหารจัดการ และมีเครือข่ายค้ำยันจากภาคอื่นๆ โดย เน้นการตั้งศูนย์ฯ ขนาดกลางและขนาดใหญ่เป็นหลัก ด้านการบริการ ควรส่งเสริม ให้ศูนย์ฯ จัดอบรมความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ โดยระยะเวลาในการจัดอบรมควรเป็น 2 วันขึ้นไป สร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ เชื่อมโยงกับศูนย์ฯ เช่น การจำหน่ายสินค้า ชุมชนบนตลาดออนไลน์ พัฒนาทักษะทางภาษา และควรมีการสำรวจความพึง พอใจของผู้รับบริการเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการทำงาน (มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551, 2554) ด้านเทคโนโลยี เครื่องมือ และอุปกรณ์ กระทรวงฯ ควรพิจารณาจัดสรรอุปกรณ์พื้นฐาน และเครื่องโปรเจ็คเตอร์ ให้แก่ศูนย์ฯ พิจารณาเปลี่ยนเครื่องคอมพิวเตอร์ในช่วง 3-5 ปี ปรับปรุงคุณภาพ และเพิ่มความเร็วสัญญาณอินเทอร์เน็ต ด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ศูนย์ฯ ควรเลือกใช้สื่อท้องถิ่นที่เหมาะสมกับชุมชน สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ และใช้ เว็บไซต์ ThaiTelecentre.org ในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมของชุมชน และควรทำแผนประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ (มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช, 2551, 2554)

อภิปรายผล

ผลการสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า มีข้อค้นพบที่แตกต่างและสอดคล้องกัน อภิปรายประเด็นดังกล่าว ดังนี้

1. ความแตกต่างของวัตถุประสงค์การประเมินและบริบทของสังคมและ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทำให้เกิดความแตกต่างของผลการประเมิน เช่น การ ประเมินผลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของศูนย์ฯ กำหนดเกณฑ์การประเมินสูง ดังนั้น จึงพบว่ามิศูนย์ฯ เพียงแห่งเดียวที่ผ่านเกณฑ์ประเมินผลและอยู่ในระดับเกณฑ์ ปานกลาง (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555) ในขณะที่ผลการวิจัยบางเรื่อง

ประเมินเพื่อทราบสถานะของการดำเนินงาน พบว่าศูนย์ฯ มากกว่าครึ่งมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับดี (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554) นอกจากนี้ ยังพบความแตกต่างที่มาจากบริบทของสังคมและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เช่น เมืองกับชนบท คนในต่างจังหวัดมักมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมากกว่าคนในกรุงเทพมหานคร รวมถึงการร่วมคัดเลือกที่ตั้งศูนย์ฯ และคนกรุงเทพฯ อาจไม่นิยมใช้ศูนย์ฯ ที่ตั้งอยู่ในวัด ในขณะที่คนต่างจังหวัดพอใจที่เห็นลูกหลานเข้าวัดเพื่อใช้ศูนย์ฯ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554)

2. ความสอดคล้องที่พบในงานวิจัยทุกเรื่องสะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและควรได้รับการแก้ไข ได้แก่ ปัญหาการพัฒนาบุคลากรงบประมาณ สัญญาณอินเทอร์เน็ต การสร้างภาคีเครือข่าย การจัดระบบข้อมูล การรายงานผลการดำเนินงาน แผนการดำเนินงาน และกระบวนการทำงานของชุมชน (ปรีชญนันท์ นิลสุข และคณะ, 2555; มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2555; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555; มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2556; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551, 2554) กระทรวงฯ จึงควรพิจารณาแก้ไขปัญหาโดยเร่งด่วน และพัฒนาการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลของสังเคราะห์การวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในประเด็นเร่งด่วนให้ผู้เกี่ยวข้องพิจารณานำไปพัฒนาเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ มีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมาย และรองรับการเพิ่มของศูนย์ฯ ต่อไป ดังนี้

1) การบริหารจัดการ ควรให้ความสำคัญกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมแก้ปัญหา สร้างความรู้สึกการเป็นเจ้าของ ให้มีกลไกการกำกับติดตามการดำเนินงานของศูนย์ฯ และแนวทางการแก้ปัญหาของศูนย์ฯอย่างเป็นระบบ

2) การสร้างภาคีเครือข่าย โดยการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนกับนักวิชาการ และระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่มีปรัชญาและเป้าหมายเดียวกันเพื่อร่วมขับเคลื่อนผลักดันการดำเนินงานของศูนย์ฯ การพัฒนาบุคลากรศูนย์ฯ เป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำปรึกษา ติดตามดูแล ส่งเสริมให้ศูนย์ฯ เป็นแหล่งเข้าถึงบริการภาครัฐและเอกชน

3) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ควรดำเนินการพัฒนาบุคลากรในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง และให้ความสำคัญกับระบบการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อให้บุคลากรศูนย์ฯ สามารถทำความเข้าใจหรือเข้าเรียนได้ตลอดเวลา โดยประหยัดค่าใช้จ่าย รวมถึงพิจารณาเรื่องการตอบแทนแก่ผู้ดูแลศูนย์ฯ

4) การพัฒนาผู้ใช้ เนื่องจากผู้ใช้มีความสำคัญต่อความยั่งยืนของศูนย์ฯ และเป็นเป้าหมายสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล เป็นรากฐานของสังคมอุดมปัญญาหรือ Smart Thailand จึงจำเป็นต้องพัฒนาโดยให้การศึกษาผู้ใช้ให้เป็นผู้รู้เท่าทันดิจิทัล (digital literacy)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2554. เอกสารเผยแพร่กิจกรรมอบรม/

สัมมนาในศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ภายใต้กิจกรรมการพัฒนาศูนย์

การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยี

สารสนเทศและการสื่อสาร.

ปรัชญนันท์ นิลสุข และคณะ. 2555. การวางแผนนโยบายการจัดการความรู้ของศูนย์

การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2555. กิจกรรม MICT CAMP ภายใต้โครงการพัฒนา

ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและ

การสื่อสาร และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2554. เอกสารเผยแพร่กิจกรรมประเมินผลการ
ดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2555. การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้
ไอซีทีชุมชน. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2556. รายงานบทสรุปสำหรับผู้บริหาร กิจกรรมการพัฒนา
ศักยภาพชุมชน ภายใต้โครงการศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนเพื่อ
พ่อหลวง พ.ศ.2555. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและ
การสื่อสาร และมหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2551. รายงานการวิจัย โครงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้
ไอซีทีชุมชน. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2554. รายงานฉบับสมบูรณ์ กิจกรรมอบรม/
สัมมนาในศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน ภายใต้โครงการการพัฒนาศูนย์
การเรียนรู้ไอซีทีชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. 2553. แผนแม่บทเทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) ของประเทศไทย พ.ศ.2552-2556.
กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.

ภาษาอังกฤษ

- Ariyabandu, R. 2009. **Role of telecentres as knowledge networks: successes and challenges**. Bangkok: Information and Communication Technology and Disaster Risk Reduction Division, United Nations ESCAP.
- Dewan, S., & F. J. Riggins. 2005. "The digital divide: Current and future research directions." **Journal of the Association for information systems** 6 (12): 298-337.

- Hargittai, E. 2003. "The Digital Divide and What To Do About It." In **New Economy Handbook**. D. C. Jones, ed. San Diego: Academic Press.
- OECD. 2001. **Understanding the Digital Divide**. Paris: OECD Publications.
- UNESCO. 2002. **Information and Communication Technologies in Distance Education**. Retrieved from <http://ru.iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214600.pdf>